

HAK DUYARLILIĞI

Modern zamanlarda hakların savunulması ve korunması amacıyla uluslararası düzeyde pek çok kurum ve kuruluşun varlığına rağmen yaşadığımız dünyada haksızlıkların, zulümlerin ve hak ihlallerinin azalmak bir yana artıyor olması insanlığın geleceği adına kaygı vericidir. Dolayısıyla hak ve hakikat konusunun gündeme taşınmasına ve bu konuda yüksek bir bilinç oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

İslâm kültür ve medeniyetinde “hak” kavramı oldukça geniş bir anlam yelpazesine sahiptir. İnsanın Rabbi, kendisi, diğer insanlar, canlılar ve içinde yaşadığı çevre ve tabiatla olan ilişkisinde İslâm’ın iman, ibadet, ahlâk, muamelât ve ukûbâtla ilgili tüm esasları “hak” kavramı ile yakından ilişkilidir. Bu itibarla dinî ve aklî hemen her ilim dalında “hak” konusu ele alınmıştır.

Her şeyden önce Yüce Rabbimizin güzel isimlerinden biri olan hak, Kur’an’da ve Hz. Peygamberin hadislerinde İslâm, Kur’an, vahiy ve tevhid anlamlarına geldiği gibi hayatın içinden hemen her konuyu anlatmak üzere kullanılmış; ayrıca ölüm, kıyamet, cennet ve cehennem gibi ukbâ ile ilgili olarak da kullanılmıştır. Hak, hem korunması, gözetilmesi ya da sahibine ödenmesi gereken maddî veya manevî imkân, pay, eşya ve menfaat; hem de kişinin yetkileri, ayrıcalıkları ve diğer varlıklara karşı görev ve sorumlulukları demektir.

Resûl-i Ekrem’in (sas) hadislerinde Allah’ın ve Peygamberin hakkından din kardeşliği hakkına; İslâm’ın hakkından Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkına; anne-baba hakkından evlat ve çocukların hakkına; akraba ve komşuluk hakkından arkadaşlık ve dostluk hakkına; karı-koca hakkından misafir ve yolcu hakkına; beden ve organların hakkından ailenin hakkına; fakir ve dilenci hakkından bitki ve hayvanların hakkına kadar çok geniş bir alanda

haklardan ve bu hakların getirdiği yükümlülüklerden söz edilmektedir. Rahmet Peygamberinin (sas) *“Her hak sahibine hakkını ver!”* hadisi herkese haklara riayet etme yükümlülüğünü getirirken; *“Her hak sahibinin konuşma yetkisi vardır.”* sözü de hak sahibinin hakkını kullanma, koruma ve isteme yetkisini ifade etmektedir.

Yüce dinimize göre hakkın kaynağı, sahibi ve belirleyicisi Yüce Allah’tır. Yüce Rabbimiz Kur’an’da, tüm insanlığı hakka, hakikate, adalete, ahlâk ve fazilete davet etmiş; hakkı anlatmaya, hakikati duyurmaya, adaleti yüceltmeye, sevgiyi yaymaya; fazilet ve erdemin de hak ve hakikatin yanında yer almak olduğunu öğretmeye gelmiştir. Kültürümüzde gelenekselleşen bir duada *“Allah’ım! Hakkı hak olarak bilip hakka uymayı, batılı batıl olarak bilip batıldan uzaklaşmayı nasip eyle!”* ifadeleri hak şuurunun canlı tutulmasına yöneliktir.

Trafikteki bir kuralı çiğnemekten çevreye zarar vermeye; her türlü israftan kamu malını çarçur etmeye; sigara içmekten ormanları yakmaya; adam kayırmacılıktan ayrımcılığa; mezhep, meşrep ve cemaatçilikten ırkçılığa; rüşvetten yolsuzluğa; kumardan gasba; dolandırıcılıktan hırsızlığa; aldatmadan hileye; karaborsacılıktan haksız kazanca; gıybetten iftiraya; yalandan sahteciliğe; cinayetten şiddet ve teröre İslâm’ın yasakladığı bütün eylem ve davranışlar, aslında hem Allah’ın hakkına hem de insanların hakkına bir tecavüzdür.

Fert ve toplum hayatının bir denge ve düzen içinde sürdürülebilmesi, hak duyarlılığıyla yakından ilgilidir. Bu bilinci vicdanlara yerleştiren ise hakkın, kaynağına olan imandır. Zira tarih boyunca meydana gelen hak ihlâllerine bakıldığında bunun, bir davranış sorunu olmasının ötesinde bir inanç sorunu olduğu görülecektir. Dolayısıyla hak meselesinin inanç boyutu çözülmeyen davranış boyutunu çözmek mümkün değildir. Bir başka ifadeyle hakkın ve hakikatin kaynağının Cenab-ı Hak olduğu, hak ihlâlinin sadece insana karşı yapılan bir zulüm ve

haksızlık değil, aynı zamanda Allah'a karşı bir saygısızlık olduğu kalplere yerleşmedikçe, hak ihlallerinin önüne geçmek imkânsızdır.

Bugün bütün insanlığın gözü önünde başta Suriye ve Myanmar/Arakan olmak üzere dünyanın muhtelif yerlerinde gerek din kardeşlerimizin gerekse masum insanların maruz kaldığı vahşet ve insanlık dramı, hak ve hukuk tanımayanların canavarlaşan ve azgınlaşan iradeleri karşısında hakkın gereğini yerine getirmek, İstiklal Şairimiz Mehmet Akif'in ifadesiyle "hakkı tutup kaldırmak" insanlığa düşen bir görev ve sorumluluktur.

Son olarak şunu ifade etmek gerekir ki, geleneğimizde ölen bir insanın kabri başında yapılan telkin, aslında sadece ölene yapılan bir hatırlatma değil aynı zamanda geride kalanların bir ömür, hak ve hakikat uğrunda yaşamaları gerektiğine yönelik bir hatırlatmadır.